

NS-BARN

Tekst og foto: Heidi J. Stiklestad

Bærer ikke nag

Eg – eit NS-barn

Eg heiter Aasta Bardal, og er født på Solberg prestegard i Beitstad den 30.04. 1928. Far min var forpaktar der. Vi var tre søsken. Barndomen min var god, presten hadde mange barn, så det var alltid nokon å leike saman med. Både mor og far var dyktige og arbeidsame. Far var både snekkarkyndig og smedkyndig, attåt at han var ein framifrå dyktig bonde. Han hadde laga alle vogner og sleða sjølv. Eg hugsar enno med glede at eg var med far i smia. Det var så fin ei lukt det, tykte eg, og litt mystikk, for det var litt mørkt der inne, men med ei eiga stemning når far fekk opp varme på smiessa. Etter at eg hadde flytt frå prestegarden, kika eg alltid innom smia når eg gjekk ned til sjøen. Også smia er borte no, likeins som dei fleste av dei andre husa som var der da eg var lita, likevel er det prestegarden som er «heim» for meg. Mor var flink i all slags handarbeid, og hadde alltid ein vev ståande oppe.

Da krigen kom, vart alt snudd opp ned for oss. Far meldte seg inn i Nasjonal Samling, noko han vel trudde var riktig etter det han visste på den tida. Eg trur det var i 1941, altså eit år etter at krigen byrja. Da vart eg, og likeins søskena mine, frose ut av kameratflokken. Det var forferdelig vondt. Eg har vel alltid vore sjenert, men no vart eg vel enno meir stille og inneslutta.

På skolen var eg sers flink, og skulle få lov til å byrje på Steinkjer landsgymnas, som bygde på 7-års folkeskole. Det var ikkje nokon sjølvsaugting at ei vanleg jente frå bygda fekk gå på gymnaset på den tida. Eg grudde meg ingenting til opptaksprøva, for eg visste at eg ville greie den. Det vart ikkje slik eg hadde tenkt, også der vart eg frose ut, og gret visst kvar dag når eg kom heim. Timane på skolen gjekk berre fint, men friminutta var eit mareritt. Til slutt greidde eg ikkje meir, men slutta på skolen.

Draumen og vona om «å bli noko» var for alltid knust. Så vart det fred, far vart sett i fangeleiren på Falstad. To vepna menn kom å henta han, min snille gode far som ikkje hade gjort noko vondt. Mor fekk den meldinga at innan nokre få veker måtte vi flytte frå prestegarden. Eg sykla til farfar på Bardal og spurde om han og Kåre, søskenbarnet mitt som var bonde på Bardal da, om vi fekk flytte dit. Farmor var død, så farfar budde åleine i kårstu, og vi fekk flytte dit.

Men våronna og det daglege arbeidet i fjøset måtte gå sin gang. Vi hadde ein flink og snill dreng, Paul, som hjelpte oss. Mor tinga ein lastebil til å køyre eit lass med dei største møblane, alt det andre køyrde vi med hest. Eg synes å hugse at det vart 32 hestelass. Eitt foto finst frå flyttinga. Det er av eit lass linband. Søster mi sit oppå og køyrer. Linet skulle sidan bli til garn som mor vov av. Stovehus og uthus skulle tømast for alt, og alle stader skulle det rundvaskast. Eg var så vidt fylt 17 år, men følte meg som 70. Bror min og eg køyrde det siste lasset, hugsar eg, med ei ku fastbunde i vogna. Da vi køyrde opp Utviklia, var det heil solformørking, så det vart nesten skumt. I ettertid har eg tenkt på at det var noko symbolsk i det.

” Draumen og vona om «å bli noko» var for alltid knust.

Hun fikk aldri vite hvorfor faren og moren meldte seg inn i Nasjonal Samling.

– Vi snakket aldri om det, sier Aasta med blikket festet på et eller annet utenfor vinduet.

Noen få regndråper treffer ruta. Det er grått i dag. Men i stua hos Aasta Bardal i Sør-Beitstad er det lunt og godt. Hunden Lucie lager godlyder der hun ligger ved føttene til matmor.

– Vi holder på å bli gamle vi NS-barn. Mye vil gå i glemmeboka med oss, sier Aasta som synes det har vært alt for lite fokus på NS-barna og deres opplevelser.

Sterk nok

For mange år siden sa hun til en lege at hun fryktet for at det alltid kom til å bli et hull i historiebøkene. Hun hadde ingen tro på at noen ville skrive historien om NS-barna. «Du får skrive den du», sa han.

Og i mange år har det ligget i bakhodet til Aasta Bardal at hun skulle skrive om hvordan hun selv opplevde å være NS-barn. I fjor høst satte hun seg ned og skrev om sitt liv og om livet til sine foreldre. De tre barna har fått hvert sitt hefte. Aasta har også laget et svært veggilde som hun har kalt «Livet mitt». Nå ønsker Aasta imidlertid at flere skal få høre historien hennes.

– For første gang i livet føler jeg meg sterk nok til å stå fram med mine opplevelser, med navn og bilde, sier den 72 år gamle kvinnen.

Ikke verbalt

Fra krigsårene er det tausheten Aasta husker best. Spesielt én episode har brent seg fast i minnet. En kveld skulle hun levere noe hos ei syddame som bodde et lite stykke fra familien. Det var fullmåne og klart og nesten lyst. I en bakke fikk hun øye på en flokk med ungdommer.

– Hvordan skal jeg klare å gå forbi dem? tenkte jeg. Da jeg nærmet meg ble det musestille. Jeg lusket meg forbi. Ved fullmåne og klarvær kan jeg fortsatt kjenne den grusomme følelsen i magen, forteller Aasta.

Det var slik det artet seg. Både voksne og barn tidde når NS-barna nærmet seg. Ingen sa noe til henne. Hva de sa til hverandre, vet ikke Aasta.

Vinteren 1946-47 gikk Aasta på Elverum folkehøgskole. Å velge Sund folkehøgskole var utenkelig. Hun ville reise et sted der ingen kjente henne. Hun skrev til rektoren i Elverum og spurte om hun fikk begynne når faren hennes hadde vært med i NS. Det fikk hun, om hun lotte å ikke si det til noen. Hun hadde det ganske godt dette året.

– Men NS-barnet bar jeg med meg. Jeg var fortsatt sky og sjenert, og opplevelsene hadde lært meg å overleve gjennom å kapse meg inn – liksom i en nøtt. Også året etter da hun passet unger hos et søskenbarn i Oslo, gikk det greit, men hun var ensom. Da faren ble satt fri og foreldrene kjøpte seg gård våren 1947, dro hun heim for å hjelpe til.

– Da far kom ut fra fangeleiren var han æresløs, heimløs, pengeløs, helseløs og arbeidsløs. Stort snauere kan vel ikke et menneske være, mener Aasta.

Ikke uskadd

Isolasjonen og utfrysinga fortsatte, men etter som årene gikk, ble Aastas foreldre aksepterte igjen. Barna med. Aasta ble i 1949 gift med en av naboguttene.

– Men vi passet ikke sammen. Hadde jeg ikke hatt den bakgrunnen som jeg hadde, ville jeg nok vurdert annerledes, mener Aasta.

– Jeg ville ha valgt meg en annen omgangskrets.

I 1982 ble hun skilt. Etter skilsmissen fikk hun hjelp til å bearbeide følelsene sine av psykolog. Da kom alt opp igjen – NS-barnet fikk endelig hjelp. Hun

– Av alle jeg har møtt, er far det mennesket jeg beundrer mest, sier Aasta Bardal (72). Dét til tross for at hans medlemskap i Nasjonal Samling laget et sår i henne som aldri gror. I mange år snudde alle ryggen til NS-barnet.

til sin NS-far

I GAPESTOKKEN: Aasta Bardal har laget et veggbilde over livet sitt. Slik opplevde NS-barnet å bli satt i gapestokken.

hadde ikke snakket med noen om sine opplevelser tidligere. Hun får fortsatt hjelp av legen sin til å takle de psykiske plagene og sårene livet har påført henne.

En går ikke uskadd gjennom et slik liv, men jeg har det godt i dag. Mye av dagene mine går med til å veve og love. I sommer gikk jeg på tovekurs, sier hun og viser oss et farge-rikt veggbilde hun har kalt «Frihet».

Nå vever jeg gardiner til barna og meg selv.

Gode mennesker

Ennå i dag – 55 år etter krigens slutt – føler Aasta Bardal at mange tenker på henne som dattera til «han NS-karen».

– Jeg tror det kommer til å følge meg hele livet.

Likevel bærer hun ikke noe nag til faren sin fordi ha meldte seg inn i NS, selv om det endret livet hennes.

Han var et fint og klokt og godt menneske som jeg ser svært opp til. I tankene mine setter jeg opp en bautastein over mor og far på gården. Det er de verdt.

Aasta henter et fotografi av foreldrene sine. Sammen med andre nære slektninger henger de i glass og ramme på veggene.

– Jeg var glad i foreldrene mine, forklarer hun. – De var fine og gode mennesker som så det positive i andre mennesker og snakket godt om dem. Faren fortalte aldri noe fra oppholdet på Falstad. Aasta nevnte det heller aldri. Men hadde han levd i dag, ville hun kanskje spurt ham.

– Jeg er ikke bitter, verken for det han gjorde, eller fordi vi barna måtte gjennomgå det vi gjorde. Men jeg synes nok både vi og foreldrene våre måtte betale en høy pris.

Heldigvis har ikke hennes egne barn måttet lide for det morfaren deres gjorde. Aasta var påpasselig med å fortelle dem om sin bakgrunn allerede da de var små.

– Jeg ville la dem slippe å høre det fra andre. Nå synes Aasta det er viktig at også neste generasjon får høre NS-

barnas historie. Hun har barnebarn selv også. De må også få vite om alle barna som led.

– Historiebøkene forteller nok om den andre siden, mener Aasta Bardal som dyrt fikk erfare hva det ville si å være et NS-barn.

Mye vil gå i glemmeboka med oss, sier Aasta Bardal som nå føler at tida er moden for å fortelle om sin bakgrunn som NS-barn.

GODE MENNESKER:

– Jeg var glad i foreldrene mine. De

var fine og gode mennesker som så det positive i andre mennesker og snakket godt om dem, sier Aasta Bardal.

